

Posudek vedoucího diplomové práce

Název: *Sebevědomí a sebepoznání. Studie k roli subjektu a vědomí myšlení v Descartově filosofii*

Autor: *Lukáš Kollert*

Autor v předložené práci zkoumá problematiku Descartovy filosofie, která nebyla pro Descarta samého sice zcela centrální, byť tím nemá být řečeno, že by pro něj byla něčím marginálním, avšak z hlediska dalšího vývoje filosofie se projevila jako velmi významná. (Jak naznačuje podtitul *Meditací o první filosofii*, jde v nich především o důkaz reálné distinkce těla a duše a o důkaz boží existence). Tato problematika je označena větou z *Principů filosofie* „Cogito, ergo sum“ resp. větou z *Meditací* „Ego sum, ego existo, certum est“. Jde tedy o problematiku, která později díky Lockovi, Leibnizovi, Kantovi aj. vešla ve známost jako problém sebevědomí. Za tímto účelem autor nejprve zkoumá Descartovu metodickou skepsi. V rámci tohoto zkoumání se mu oprávněně jeví jako zásadní problém otázka, zda je „ego cogito“ skutečně jisté již na začátku II. Meditace, neboť se zdá, že Descartes sám naznačuje, že „veracitas divina“ je nutná i z hlediska této jistoty. Autor dospívá na základě textových evidencí k závěru, jenž je z hlediska tradiční interpretace možná kontroverzní, že totiž boží existence není dokonce nutná ani k pravdivosti jasného a rozlišeného vnímání. Následně zkoumá různé interpretační přístupy k Descartovu „cogito-argumentu“ a přiklání se do jisté míry k Hintikkově interpretaci, přičemž na místě myslím by sice mohl stát jakýkoliv jiný mentální akt, avšak je tomu tak proto, že všechny mentální akty jsou „prostoupeny intelektivní aktivitou myslí“, a v tomto smyslu „cogito“ již implikují. V závěru této kapitoly se věnuje otázce po obsažnosti „ego“ v „cogito“. K tomuto problému se autor ještě jednou vrací v páté kapitole, ve které rozvíjí rovněž ne zcela obvyklou interpretaci vrozenosti idejí. Mezi tím v kap. 4. zkoumá rozdíl analytické a syntetické metody a rozdíl implicitního a explicitního vědění, což jej vede zpět k otázce po vrozenosti idejí, základní intelektivní aktivity mysli a problému výkladu „cogito-argumentu“. Z hledisk tématu práce se mi jeví jako nejdůležitější závěrečná kapitola. Zde si totiž klade autor otázku, která není relevantní jen z hlediska descartovské exegeze, nýbrž ze systematického hlediska, totiž otázku, jak máme u Descarta interpretovat otázku po vědomí myšlení. Již z toho, že, jak ukazuje autorova interpretace, základní aktivita mysli je podle Descarta intelektivní, a má tedy charakter myšlení, musí mít sebevědomí podle Descarta podobu vědomí myšlení. Autor nicméně – oprávněně – konstatuje, že Descartova vyjádření k této otázce jsou strohá a nejasná, a podniká

tudíž systematické zkoumání problémů, které při pojetí sebevědomí jako vědomí myšlení vyvstávají. V rámci tohoto zkoumání rozlišuje a vzájemně konfrontuje tři typy odpovědí na tyto problémy.

Práce má dobře promyšlenou strukturu a jasně formulovaný cíl, jímž je primárně zkoumání problematiky „ego cogito“ z hlediska různých aspektů Descartovy filosofie, jenž je však, jak je patrné v závěrečné části, relevantní i systematicky. Autor pracuje s velkým objemem sekundární literatury, přičemž k ní v poznámkovém aparátu nejen odkazuje, ale kriticky se s ní vyrovnává. Rovněž autorova práce s Descartovými texty je důkladná, autor velmi často zohledňuje námitky k Meditacím a Descartovy odpovědi na ně. Autorovy interpretace jsou důkladně promyšlené a systematicky prováděné. Autor se vždy snaží podat i stanoviska, která patrně nezastává nebo která jsou vůči Descartovi kritická, v nejsilnější podobě (např. pozici pyrhónského skeptika apod.) a ukazuje, že je nelze snadno odbýt ve prospěch Descartovy pozice.

Práci není po mém soudu příliš co vytknout, s výjimkou toho, co autor sám v závěru sebekriticky připouští a na co jsem ho upozorňoval, totiž že přechody mezi jednotlivými kapitolami resp. přechody v rámci jednotlivých kapitol by mohly být lépe argumentačně podepřeny. Je např. otázkou, zda autor – z hlediska cíle práce – musí zkoumat rozdíl analytické a syntetické metody. Dále mi připadá poněkud umělým problém obsaženosti „ego“ v „cogito“, který, mohl by někdo říci, vzniká tím, že v latině (na rozdíl např. od angličtiny a němčiny) nemusí být podmět „cogito“ explicitně vyjádřen. Obávám se, že Lichtenbergova kritika je poněkud přeceněna: již z jazykových důvodů nemohu přece redukovat „ich denke“ na „es denkt“. Ze systematického hlediska se neredukovatelnost subjektivity projevuje právě tím, že z pozice 3. osoby si k ní není možné zjednat adekvátní přístup. Na tom se shoduje spousta teoretiků subjektivity nejrůznějších směrů. Nemohu říci: „Es denkt etwas in mir“, jak to navrhuje Lichtenberg, pokud to nemá být metafora, která má sloužit k popisu něčeho jiného, než je základní dimenze subjektivity. Drobná nejasnost se týká Brentana: problém nekonečného regrese řeší Brentano v *Psychologie vom empirischen Standpunkt* předpokladem nevědomých představ, a v tomto smyslu by patřil k zástupcům HOT teorií. Problém je i s Heidelbergskou školou: její zakladatel (termín pochází od Ernsta Tugendhata, nikoliv od něj), Dieter Henrich, pokud je mi známo, nikde tezi o bezprostředním sebevědomí explicitně nezastává. K tomuto řešení se ze zástupců této školy, jak je vyjmenovává Tugendhat (dále: U. Pothast, K. Cramer), kloní jen Manfred Frank. A nakonec na Zahaviho námitku na adresu Heidelbergské školy lze říci, že zastánce HOT teorie nedisponuje vůbec žádným plauzibilním

výkladem konstituce sebevědomí, protože, jak autor nakonec sám rozvádí, jeho výklad nutně ústí v nekonečný regres, který teorii diskvalifikuje.

Uvedené výhrady považuji však vskutku za podružné a práci navrhuji hodnotit jako **výbornou**.

PD Jindřich Karásek, Dr.